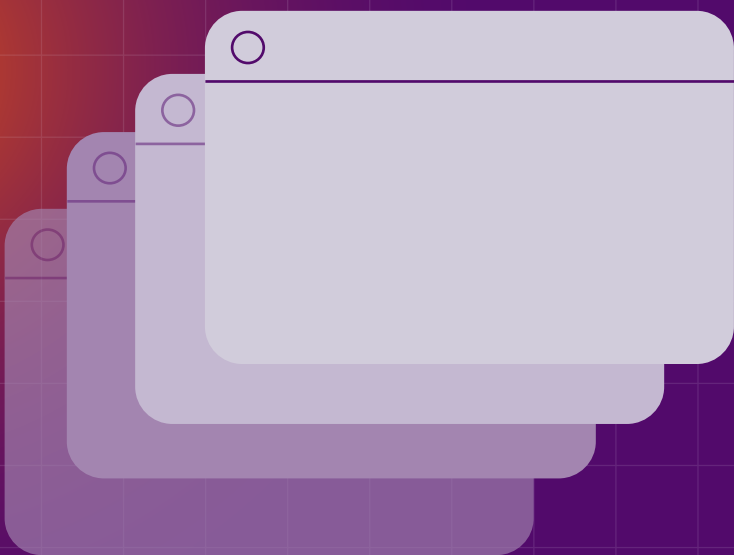

Izvješće o Kibernetičkom nasilju **nad** **Ženama**

KRATKI PRIKAZ I
PREPORUKE
RUJAN, 2024

Financira Europska Unija. Izraženi stavovi i mišljenja samo su od autora/-ice i ne odražavaju nužno stavove Europske unije. Europska unija ne može se smatrati odgovornom.

ZAHVALE:

Virginia Dalla Pozza

Glavni autor

Maria João Faustino

Znanstveni doprinos

Iliana Balabanova

EWL predsjednica

Yvonne Redín

Grafička dizajnerica

Mary Collins

EWL glavna tajnica

Laura Kaun, Irene Rosales,

Alexia Fafara, Veronica

Zaboia, Maria João Faustino

Suradnice

Veronica Zaboia

Projektna koordinatorica

Funded by
the European Union

EUROPEAN WOMEN'S
LOBBY
EUROPEEN DES FEMMES

AKRONIMI

AI

Umjetna inteligencij

CoE

Vijeće Europe

CV

Kibernetičko nasilje

CVAW

Kibernetičko nasilje nad ženama

CVAWG

Kibernetičko nasilje nad ženama i djevojčicama

DSA

Akt o digitalnim uslugama

DSC

Koordinator digitalnih usluga

DV

Obiteljsko nasilje

ECHR

Europska konvencija o ljudskim pravima

EIGE

Europski institut za rodnu ravnopravnost

EPRS

Služba Europskog parlamenta za usluge parlamentarnih istraživanja

EWL

Europski ženski lobi

FRA

Agencija Europske unije za temeljna prava

GBV

Rodno-uvjetovano nasilje

GREVIO

Grupa stručnjaka/inja za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

---

ICT

Informacijska komunikacijska tehnologija

IPV

Intimno partnersko nasilje

SDGs

Ciljevi održivog razvoja

TF VAW

Tehnološki potpomognuto nasilje nad ženama

TFV

Tehnološki potpomognuto nasilje

UN

Ujedinjeni narodi

VAW

Nasilje nad ženama

VLOPs

Vrlo velike internetske platforme

VLOSEs

Vrlo velike internetske tražilice

VRD

Direktiva o pravima žrtava

Nasilje nad ženama (VAW) je manifestacija muške dominacije i nejednake moći nad ženama u svrhu utišavanja njihovih glasova, kontrole njihovih života, tijela i seksualnost i 'stavljanja. ih na njihovo mjesto'.

Muško nasilje nad ženama ima mnoge oblike i dio je kontinuiteta nasilja ukorijenjenog u patrijarhalnom društvu. Ne postoji nijedna zemlja na svijetu u kojoj su žene i djevojke slobodne od muškog nasilja i niti jedno područje u životu bilo koje žene gdje nije izložena prijetnji ili stvarnosti muškog nasilja.

Digitalni svijet / kultura nije iznimka od ovog pravila. Podaci dostupni od strane Europskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE)¹ procjenjuju da je jedna od deset žena već doživjela neki oblik kibernetičkog nasilja od svoje 15. godine.

Traženje pravde u borbi protiv internetskog nasilja zahtijeva snažne međunarodne pravne i političke mjere, budući da virtualni prostor ne poznaje zemljopisne granice. Primjenu holističkog pristupa koji obuhvaća pravne alate za sprečavanje kibernetičkog nasilja (CV) i učinkovitu zaštitu žrtava, odgovornost tehnoloških (tech)

tvrtki kao i koordinirane odgovore na izazove seksizma i kulturnih normi o dominaciji muškaraca nad ženama. Porno industrija se također mora uzeti u razmatranje. Nikada nije odgovornost žena spriječiti muško nasilje nad ženama.

Ovaj dokument je izvršni sažetak Europskog ženskog lobija (EWL) 'Izvešće o kibernetičkom nasilju nad ženama: pregled politike i preporuke', koji je dostupan na engleskom jeziku.

Ovo izvješće je sastavni dio misije, vizije i načela Europskog ženskog lobija (EWL): ženska prava su ljudska prava, solidarnost, autonomija, participacija i uključenost.

CILJ IZVJEŠĆA I METODOLOŠKI PRISTUP

Nadovezujući se na izvješće i [paket resursa #Her-NetHerRights](#)² ovo izvješće ima za cilj pružiti preporuke donositeljima politika i drugim dionicima u borbi protiv kibernetičkog nasilja nad ženama (CVAW).

Izvješće sadrži **pet glavnih prioriteta**:

- Pružanje uvida u CVAW i njegove ključne karakteristike;
- Ispitati pravni i politički okvir o CVAW-u na međunarodnoj, EU i nacionalnoj razini;
- Identificirati ključne izazove u ovom području;
- Odabrati primjere dobre prakse o tome kako se pozabaviti CVAW-om;
- Iznijeti preporuke za institucije EU-a i države članice da se učinkovito pozabave CVAW-om.

Istraživanje na kojem se temelji ovo izvješće odvijalo se u razdoblju od ožujka do svibnja 2024.; korištene su sljedeće metode istraživanja:

- **Dubinsko istraživanje:** dubinsko kabinetsko istraživanje obuhvatilo je širok raspon materijala, uključujući studije, izvješća, članke, web stranice, baze podataka i projekte o CVAW- izdanih od strane međunarodnih, EU i nacionalnih aktera.
- **Pravni & politički pregled:** detaljan pregled pravnih/političkih dokumenata na EU, međunarodnoj i nacionalnoj razini, proveden je kako bi se mapirali zakonodavni i politički instrumenti koji se mogu primijeniti na CVAW.
- **Konzultacije s dionicima:** u svrhu dubinskog istraživanja specifičnih tema izvješća, konzultirano je pet ključnih dionika iz različitih kategorija (akademska zajednica, institucije, nevladine organizacije).

KIBERNETIČKO NASILJE NAD ŽENAMA (CVAW)

Kibernetičko-nasilje (CV) je korištenje internetskih i komunikacijskih tehnologija za izazivanje, omogućavanje ili prijetnju nasiljem nad pojedincima i pojedinkama.³ Definicije kibernetičkog nasilja znatno se razlikuju ne samo među zemljama nego i među ključnim akterima u ovom području, što rezultira različitim terminologijama i metodologijama za njegovo mjerenje. Kibernetičko nasilje nad ženama (CVAW) je **oblik rodno uvjetovanog nasilja**.⁴ Dokazi pokazuju da kibernetičko nasilje ima jasnu rodnu dimenziju: veća je vjerojatnost da će žene doživjeti jedinstvene oblike rodno uvjetovanog nasilja u digitalnom kontekstu, koji reflektiraju sličan obrazac kao i nasilje nad ženama (VAW) u izvanmrežnom svijetu.⁵ **Kibernetičko nasilje ukorijenjeno je u istom kontekstu ženske neravnopravnosti kao i izvanmrežno nasilje nad ženama**.⁶ Digitalni prostori jačaju i intenziviraju **sustavne strukture rodne nejednakosti** kao i obrasce štetne muškosti koji pokreću sve oblike nasilja nad ženama VAW.⁷

U skladu sa Savjetodavnim odborom za jednake mogućnosti za žene i muškarce Europske komisije i prema EWL-u,⁸ kibernetičko nasilje je dio **kontinuumu nasilja nad ženama**; ono ne postoji u vakuumu, već proizlazi iz višestrukih oblika

izvanmrežnog nasilja i održava ih.⁹ Doista, nasilje na internetu i nasilje izvan njega često su međusobno povezani i/ili isprepleteni.¹⁰

Iako je kibernetičko nasilje nad ženama jednako štetno kao i izvanmrežno nasilje, ono ima neke specifične značajke koje ga razlikuju od drugih oblika nasilja nad ženama što ga čini posebno opasnim. **Ima širok doseg, prijenos i brzinu širenja**, što otežava kontrolu vrste informacija koje se šire putem digitalnih sredstava. **Povećana anonimnost** koju nude digitalni i virtualni prostori omogućuje korisnicima da se ponašaju nekažnjeno. **Teško ga je eliminirati**, a time i **ponovo traumatizira** žrtve

Počinitelji CVAW-a mogu biti partneri ili bivši partneri žrtve, članovi obitelji, prijatelji ili anonimne osobe. **Učinci CVAW-a mogu biti jednako ozbiljni kao učinci izvanmrežnog nasilja**.¹¹ Žrtve se često povlače iz digitalne sfere, ušutkavaju se i izoliraju te gube prilike za izgradnju svoje obrazovne i profesionalne karijere i mreže podrške.¹²

GLAVNI OBLICI CVAW

Izvešće predstavlja glavne oblike CVAW-a, ne treba ih smatrati odvojenim kategorijama budući da je svaki oblik kibernetičkog nasilja međusobno povezan s drugim oblicima, i *offline* i *online*, u skladu s konceptom kontinuuma nasilja. Izvešće potvrđuje činjenicu da su oblici kibernetičkog nasilja u kontinuiranom razvoju, s obzirom na brzo razvijanje digitalnog okruženja.

NAJZASTUPLJENIJI OBLICI:

Podaci o najzastupljenijim oblicima kibernetičkog nasilja razlikuju se od jedne studije do druge, ovisno o metodologiji i geografskom području koje se razmatra kao i o korištenim definicijama kibernetičkog nasilja. Ipak, čini se da su **kibernetičko uznemiravanje, kibernetičko uhođenje, dijeljenje intimnog sadržaja bez pristanka i govor mržnje** najrašireniji oblici.¹³

PRIJETEĆI OBLICI U PORASTU:

Među različitim oblicima, **upotreba umjetne inteligencije (AI), virtualne stvarnosti i online igranja** postaju prijetnje u porastu ženama. Uporaba AI pridonijela je naglom oštrom **porastu digitalnih seksualnih krivotvorina (poznatih kao "deepfakes")**.¹⁴ Kao što je objavljeno u studiji EPRS-a iz 2021., AI alati za izradu digitalnih seksualnih krivotvorina brzo se razvijaju i iz dana u dan postaju sve jeftiniji, sofisticiraniji i dostupniji korisnicima.¹⁵ Izvešće Svjetskog ekonomskog foruma o globalnim rizicima za 2024¹⁶ rangiralo je dezinformacije prvenstveno potaknute 'deepfakeovima' kao najteži globalni kratkoročni rizik s kojim će se svijet suočiti u sljedeće dvije godine.

Rodna dimenzija fenomena je dobro dokazana. Seksualne digitalne krivotvorine gotovo su isključivo usmjerene na žene.¹⁷ Doista, većina deepfake videa koji trenutno kruže internetom sadrže seksualne slike žena. **Procjenjuje se da se između 90% i 95% svih 'deepfakeova' odnosi na materijal koji prikazuje golotinju ili seksualno eksplicitne aktivnosti;**¹⁸ **velika većina tih 'deepfakeova' (90%) tiče se žena.**¹⁹

Slično tome, tehnologija 3D animacije sve više može generirati videozapise slične kvalitete kao tehnologija 'deepfake' temeljena na umjetnoj inteligenciji.²⁰ Neki deepfake programi čak kombiniraju AI generiranje slika i 3D animaciju; najznačajnije su **tehnologije avatara** koje animiraju 3D modele glave ili cijelog tijela osobe. Upotreba 3D avatara proširila se u metaverzumu gdje je porastao **broj uznemirujućih izvještaja o ženama koje su seksualno zlostavljane i uznemiravane putem 3D avatara.**²¹

Isto tako, kako se sve više žena pridružuje **zajednicama za online igranje**, one prijavljuju da doživljavaju visoke stope seksualnog uznemiravanja na internetu. Zajednice za igranje internetskih igara smatraju se **jednim od najnepravednijih mrežnih okruženja za žene.**²²

MAKRO-OBLICI:

Iako su oblici CVAW-a brojni i definirani različito u različitim zemljama i dionicima, neke makro-kategorije CVAW-a mogu se identificirati. To su oni obuhvaćeni prvom europskom Direktivom o suzbijanju nasilja nad ženama usvojenoj u travnju 2024.: di-

'Manosfera' je online mreža muških zajednica koje se zalažu za različita prava i interese muškaraca, promiču mizogine ideologije, antifeministička i seksistička uvjerenja.

jeljenje intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka; kibernetičko uhođenje; kibernetičko uznemiravanje i kibernetičko poticanje na nasilje ili mržnju.

DODATNI OBRASCI:

Izvešće pruža opis dodatnih oblika kibernetičkog nasilja (npr. Google bombardiranje, *sealioning* itd.). Popis nije konačan s obzirom na to da se novi oblici i kontinuirano dalje pojavljuju s porastom digitalizacije i ubrzanim razvojem tehnologije. Među tim dodatnim oblicima opisani su 'manosfera' i pornografija.

'Manosfera' je *online* mreža muških zajednica koje se zalažu za različita prava i interese muškaraca, promiču mizogine ideologije, antifeministička i seksistička uvjerenja. Za razne probleme u društvu krive žene i feministkinje. Mnoge od tih zajednica potiču ogorčenost ili čak mržnju prema ženama i djevojkama.²³ Pornografija promiče štetne stereotipe u prikazivanju žena. Proizvodnja i prodaja pornografije uključuje i potiče nasi-

lje nad ženama i igra ključnu ulogu u oblikovanju muških i ženskih koncepcija odnosa. Osim toga, pornografija čini nasilje 'seksi'. Brojke pokazuju da države s većom nakladom pornografskih časopisa imaju veću stopu silovanja.²⁴

RASPROSTRANJENOST

Nedostatak usuglašenih definicija kibernetičkog nasilja i metodologija za njegovo mjerenje posebno otežava procjenu razmjera problema.²⁵ Unatoč nedostacima i razlikama u metodologijama, poduzeti su neki pokušaji mjerenja kibernetičkog nasilja i na međunarodnoj i na razini EU-a.

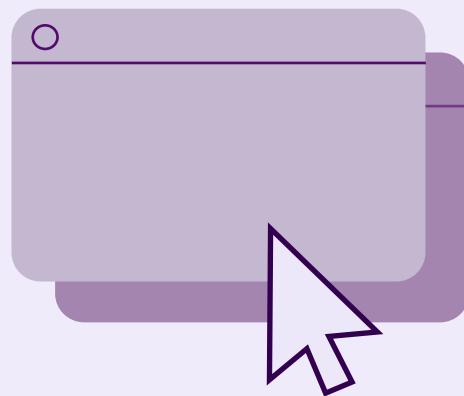
Na međunarodnoj razini, globalno izvješće²⁶ koje je generiralo rezultate anketa o nasilju nad ženama na internetu, od 2018. nadalje, procjenjuje da je između 16-58 % žena doživjelo CVAW. Slično tome, Economist Intelligence Unit otkrio je da je 38% žena imalo osobna iskustva s nasiljem na internetu, a 85% žena koje provode vrijeme na internetu svjedočilo je digitalnom nasilju nad drugim ženama.²⁷

Ozbiljan nedostatak podataka i istraživanja o CVAW-u veliki je problem i na razini EU-a.

Agencija Europske Unije za temeljna prava (FRA) još je 2014. i 2019. pokušala identificirati rasprostranjenost nekih oblika CVAW-a.²⁸ Anketa FRA-a iz 2019²⁹ pokazala je da je 13% žena bilo izloženo internetskom uznemiravanju u proteklih pet godina. Ostali zanimljivi podaci dolaze iz istraživanja HateAida iz 2021.³⁰ U istraživanju je sudjelovalo 2000 ljudi u dobi od 18 do 80 godina iz svih zemalja EU-a o njihovim iskustvima s digitalnim nasiljem. Rezultati pokazuju da je: 50% mladih odraslih osoba (18-35 godina) u EU pogođeno mržnjom na internetu; 30 % žena diljem EU-a strahuje da bi se njihove lažne intim-

ne slike mogle podijeliti bez njihova pristanka; 80% ispitanika daje *online* platformama lošu ocjenu.³¹

Na **nacionalnoj razini**, diljem Njemačke, Francuske i Španjolske više od jedne od dvije (53%) žena u dobi od 18 do 34 godine bile su žrtve zlostavljanja baziranog na snimkama. Od viktimiziranih žena, 82% ih je izjavilo da se osjećaju manje sigurno, a neke su se u potpunosti željele povući s internetskih prostora. U Francuskoj više od 4 od 10 osoba kažu da su bile žrtve kibernetičkog uznemiravanja.³³

RODNA DIMENZIJA KIBERNETIČKOG NASILJA

Kibernetičko nasilje ima rodnu dimenziju. Prema izvješću FRA iz 2023³⁴ koje se fokusira na internetsku mržnju u objavama na društvenim mrežama, žene se više **suočavaju s internetskim uznemiravanjem od bilo koje druge ciljne skupine** (ljudi afričkog podrijetla, Židovi i Romi). Slično tome, jedno američko istraživanje pokazalo je da 33% žena mlađih od 35 godina navodi da su bile seksualno uznemiravane na internetu, u usporedbi s 11% muškaraca.³⁵ U skladu s tim, GREVIO³⁶ je istaknuo da i muškarci i žene mogu doživjeti incidente međuljudskog nasilja, međutim, znatno je vjerojatnije da će žene biti izložene ponovljenim i teškim oblicima zlostavljanja, kako izvan mreže, tako i na mreži.

Dok su sve žene koje imaju pristup digitalnom prostoru izložene rizicima od CV, **neke su skupine žena posebno ranjive.** Digitalni oblici rodnog uvjetanog nasilja nad ženama mogu biti posebno izraženi kod žena i djevojčica koje su izložene riziku od **interseksionalnih oblika diskriminacije**, a mogu se pogoršati čimbenicima kao što su **invaliditet, seksualna orijentacija, politička pripadnost, vjera, socijalno podrijetlo, status migracije ili status slavne osobe, dob**, između ostalog.³⁷ **Žene u javnom životu, uključujući aktivistice za ženska prava, braniteljice ljudskih prava, žene u politici i novinarke također su česte mete kibernetičkog nasilja.**³⁸

POČINITELJI

CVAW mogu počiniti i muškarci i žene. Međutim, u većini slučajeva žene su na meti muškaraca, koji mogu biti nepoznati ili poznati žrtvi.³⁹ Na primjer, velika većina počinitelja seksualnog zlostavljanja baziranog na snimkama su muškarci.⁴⁰ **Počinitelji mogu biti jedan ili više njih.** S obzirom na to da tehnologija omogućuje jednostavno i brzo širenje štetnog sadržaja, potrebno je identificira-

ti **primarne i sekundarne počinitelje.** Na primjer, jedna osoba može podijeliti intimnu sliku bez pristanka (primarni počinitelj) koju zatim može vidjeti i dijeliti mnoštvo korisnika (sekundarni počinitelji).⁴¹

UTJECAJ CVAW-A NA ŽENE

CVAW se često doživljava kao manje ozbiljan i manje štetan oblik rodno zasnovanog nasilja; usprkos tome, ono može imati ozbiljne posljedice na zdravlje i živote žena kao fizičko i seksualno nasilje.

Javna, sveprisutna, ponavljajuća i stalna priroda CVAW-a, kao i međusobna isprepletenost (između) *online* i *offline* nasilja, čine da preživjele imaju stalne osjećaje straha i nesigurnosti.⁴²

GREVIO se referira na **teške psihološke, ekonomske i socijalne učinke CVAW-a**. Osim učinaka na individualnoj i društvenoj razini, postoje i **značajne financijske posljedice CVAW-a** kao što su troškovi zdravstvene skrbi koji nastaju kao rezultat liječenja posljedica uznemiravanja, šteta za izgradnju karijere, gubitak posla i odsutnost s posla. Studija EPRS-a pokazala je da su ukupni troškovi kibernetičkog uznemiravanja i kibernetičkog uhođenja za pojedince i društvo između 49,0 i 89,3 milijarde eura.⁴³

Posebno su štetni učinci na žene aktivne u politici i novinarstvu. Prvi imaju tendenciju smanjenja političke aktivnosti, odbijaju ih od kandidiranja na izborima, pa čak i preranog napuštanja dužnosti.⁴⁴ Ozbiljne posljedice pogađaju i novinarke. Studija je pokazala da je 30% intervjuiranih novinarki samo-cenzurirano na društvenim mrežama kao rezultat nasilja nad ženama na internetu.⁴⁵ Rezultat je da CVAW ograničava participaciju žena u javnom životu i upravljanju; ženski glasovi su ušutkani, diskreditirani i cenzurirani.

PRAVNI I POLITIČKI OKVIR CVAW-A

PRAVNI I POLITIČKI OKVIR CVAW-A

Na **međunarodnoj razini**, Ujedinjeni narodi (UN) i Vijeće Europe (CoE) adresirali su CVAW. Glavni pravni instrument je Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija).⁴⁶ EU je pristupila Istanbulskoj konvenciji u lipnju, 2023 šest godina nakon njezina potpisivanja, čime je Konvencija stupila na snagu za EU- u 1. listopada 2023.⁴⁷ Unatoč ratifikaciji EU-a, pet država članica EU-a⁴⁸ još je nije ratificiralo.

Iako se Konvencija ne odnosi na CVAW, njezin opseg, kako je definiran u članku 2., obuhvaća i nasilje počinjeno u *online* prostorima i putem ICT-a. Štoviše, članci o spolnom uznemiravanju (čl. 40.) i uhođenju (čl. 34.) primjenjivi su na CVAW. Konvencija se tumači u svjetlu **GREVIO-ove Opće preporuke br. 1**,⁴⁹ koja kategorizira manifestacije nasilja nad ženama u digitalnoj sferi kao izraze rodno uvjetovanog nasilja (GBV) obuhvaćenog Istanbulskom konvencijom.

RAZINA EU-A

Na razini EU-a, glavni zakonodavni instrument je Direktiva 2024/1385 o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji,⁵⁰ koju su usvojili Europski parlament i Vijeće EU-a u travnju 2024. Potonja sadrži četiri članka posvećena CVAW-u: članak 5. o dijeljenju intimnog ili manipuliranog materijala bez pristanka; članak 6. o kibernetičkom uhođenju; članak 7. o kibernetičkom uznemiravanju i

članak 8. o kibernetičkom poticanju na nasilje ili mržnju. Direktiva također utvrđuje prava žrtava svih oblika nasilja nad ženama ili nasilja u obitelji i osigurava njihovu zaštitu.⁵¹

Direktiva se može smatrati značajnim korakom naprijed u boljoj zaštiti žena i djevojčica od nasilja nad ženama. Ona označava značajan napredak u traženju uvođenja minimalnih pravila u vezi s ovim oblicima kibernetičkog nasilja.⁵² Među svojim prednostima, Direktiva u samo jednom instrumentu obuhvaća i *offline* oblike nasilja nad ženama i *online* obrasce. Štoviše, pokrivena su oba oblika u kojima žrtva obično poznaje počinitelja (npr. uhođenje, uznemiravanje) i u kojima žrtva ne poznaje počinitelja (npr. mržnja, deepfake itd.).

Unatoč svojim prednostima, Direktiva nije bez ograničenja i bila je predmet kritika. Na primjer, članci 5-8. o CVAW-u odnose se na namjerna ponašanja. Ova referenca predstavlja neke pravne izazove s obzirom na to da se namjera djela mora dokazati. Ona **stavlja na žrtve kibernetičkog nasilja 'težak' teret dokazivanja**, također uzimajući u obzir složenost novih tehnologija koje se koriste za počinjenje kibernetičkog nasilja i činjenicu da žrtvama možda nedostaju vještine informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT). Štoviše, članci 5., 6. i 7. upućuju na 'ozbiljnu štetu'. Ovaj uvjet stvara pravnu nesigurnost za žrtve diljem i unutar zemalja, ostavljajući odluku o tome jesu li ta ponašanja kažnjiva diskrecijskoj ocjeni suda. Ova formulacija temelji se na nedostatku svijesti o štetnosti kibernetičkog nasilja.⁵³

Nadalje, članci 5. i 7. odnose se na činjenje određenog materijala dostupnim "javnosti" putem ICT-a. Uvodna izjava 18., u vezi s člankom 5., ostavlja tumačenje izraza „javno“ diskrecijskoj odluci suca u skladu s okolnostima i korištenim tehnologijama koje bi mogle dovesti do rizika isključivanja, na primjer, Whatsapp grupa. Uvodna izjava 26., u vezi s člankom 8., umjesto toga navodi da se pod "javnošću" treba podrazumijevati dopiranje do neograničenog broja korisnika. Širi pojam „ostali krajnji korisnici“, kako je predložio Europski parlament, bio bi poželjniji, kao što je pojasnio EWL.⁵⁴

Članak 5(b) o dijeljenju manipuliranog materijala bez pristanka također ima ograničen opseg; odnosi se samo na materijal za koji se čini da je osoba "uključena u seksualne aktivnosti". Stoga isključuje aktove, izostavljajući velik dio seksualnih digitalnih krivotvorina. Osim toga, ono što bi moglo predstavljati „seksualne aktivnosti“ vjerojatno će se znatno razlikovati među državama članicama i dovesti do zabuna u tumačenju definicije.

Reference na iznimke povezane sa „**slobodom izražavanja**“ i „**slobodom umjetnosti i znanosti**“ u članku 5. i uvodnoj izjavi 20. također su alarmantna jer bi se mogla koristiti za opravdavanje dijeljenja intimnog materijala bez pristanka. Ta bi uključivanja mogla umanjiti učinkovitost ovog članka prepuštanjem diskrecije pravosudnim tijelima hoće li kriminalizirati dijeljenje intimnih slika bez pristanka ili ne. Prema EWL-u, pojam slobode izražavanja ne bi trebao postati način opravdavanja internetske mržnje i rodne diskriminacije.⁵⁵

Brzo uklanjanje štetnog materijala predviđeno je člankom 23. Direktive o nasilju nad ženama i nasilju u obitelji; takva mjera nadopunjuje

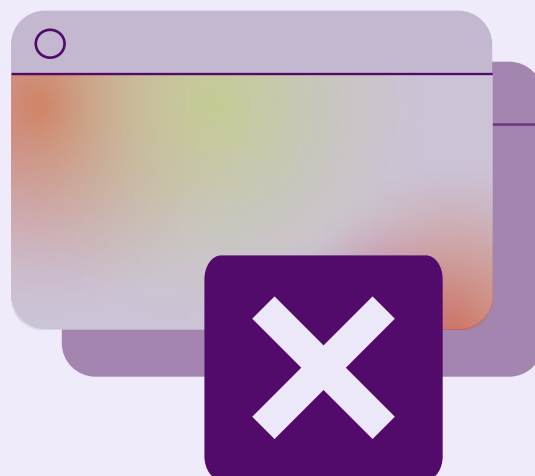
djelovanje u okviru drugog ključnog instrumenta u digitalnom području, **Akta o digitalnim uslugama**⁵⁶ (DSA). Potonji, usvojen u listopadu 2022., ima za cilj stvoriti sigurnije internetsko okruženje za potrošače i tvrtke u EU-u. Definira jasne odgovornosti za *online* platforme i društvene medije; bavi se ilegalnim sadržajima i proizvodima, govorom mržnje i dezinformacijama; kao i povećava transparentnost uz bolje izvješćivanje i nadzor.

Prema akademikima,⁵⁷ mjere u **DSA-u mogu se smatrati dobrodošlim priznanjem prevalencije i štete seksualnog zlostavljanja temeljenog na slikama. RZN je prepoznat kao jedno od makro područja rizika zajedno s ostalim rizicima.** Unutar makro područja rodno uvjetovanog nasilja, **Komisija je sada u procesu stvaranja određenih kategorija⁵⁸ u okviru „Paketa za izvješćivanje o transparentnosti“.** Još jedan pozitivan razvoj u okviru DSA-a je činjenica da je Komisija u prosincu 2023⁵⁹ godine tri pornografske platforme (Pornhub, XVideos i Stripchat) u okviru DSA-a označila kao vrlo velike internetske platforme (VLOP). Određivanje dolazi s povećanim odgovornostima u pogledu transparentnosti i zaštite djece.

DRUGI RELEVANTNI PRAVNI INSTRUMENTI EU-A KOJI SE PRIMJENJUJU NA CVAW SU:

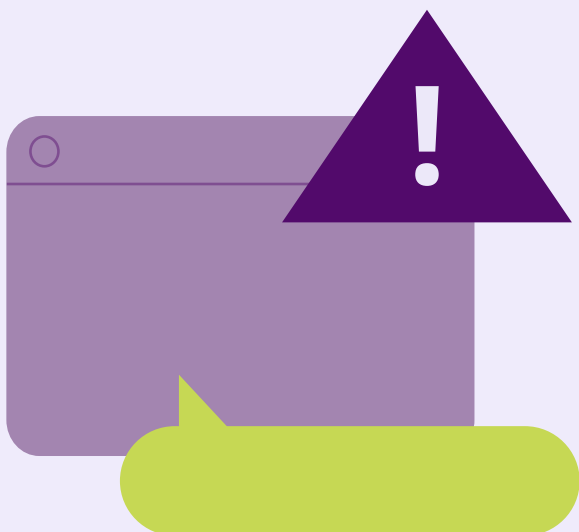
- **Akt o umjetnoj inteligenciji**⁶⁰ (AI), koji je usvojio Europski parlament 13. ožujka 2024. Iako Akt predstavlja priliku za ublažavanje nekih rizika koje predstavlja zlouporaba umjetne inteligencije kao što su 'deepfakes', on ne sadrži nikakvu izričitu referencu za CVAW. Štoviše, Akt se referira na ravnopravnost spolova samo općenito.⁶¹

- **Direktiva o pravima žrtava**⁶² (Direktiva 2012/29/EU), još uvijek u reviziji od 2024., koja navodi da sve žrtve kaznenih djela (uključujući kibernetičko nasilje) i članove njihovih obitelji treba priznati i tretirati ih s poštovanjem i bez diskriminacije, temelji se na individualnom pristupu prilagođenom potrebama žrtve.

- **Direktiva o sprečavanju i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava**⁶³ (Direktiva 2011/36/EU)⁶⁴ koja je ažurirana u travnju 2024. Revidirana verzija uvodi trgovanje ljudima počinjeno ili omogućeno putem ICT-a, uključujući internet i društvene medije, kao otegotnu okolnost kada se radi o seksualnom iskorištavanju.

- **Opća uredba o zaštiti podataka**⁶⁵ (Uredba (EU) 2016/679) sadrži "pravo na brisanje", poznatije kao pravo na zaborav. Međutim, Uredba ne definira nikakav oblik kibernetičkog nasilja, ali pruža zaštitu žrtvama kibernetičkog nasilja (npr. žrtvama dijeljenja intimnih slika bez pristanka) i predviđa sankcije protiv pojedinca odgovornog za dijeljenje sadržaja bez pristanka i protiv izdavača takvog materijala.⁶⁶

Direktiva se može smatrati značajnim korakom naprijed u boljoj zaštiti žena i djevojčica od nasilja nad ženama.

NACIONALNA RAZINA

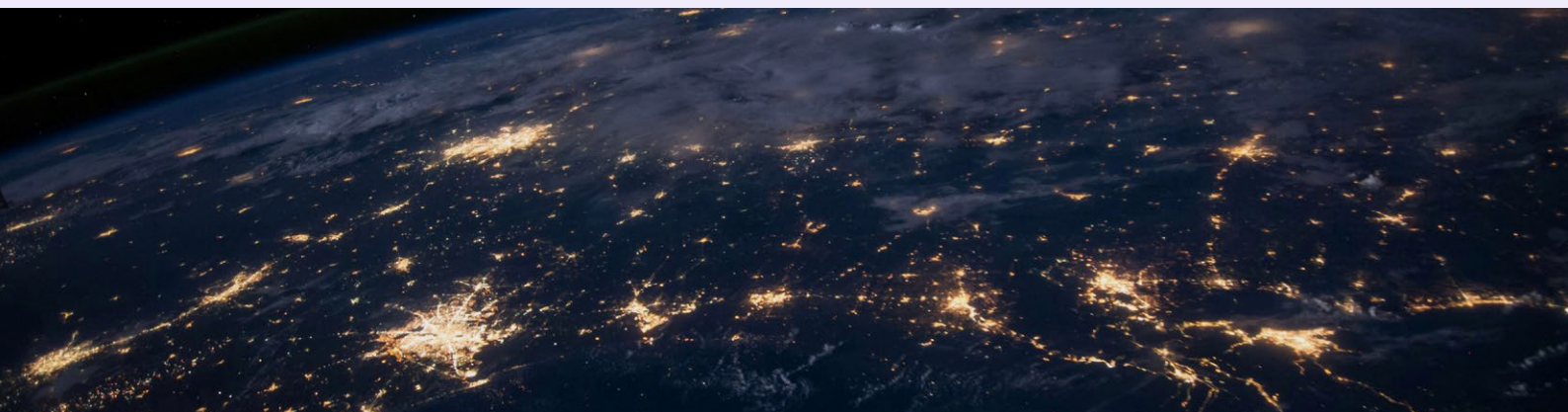
Neke države članice poduzele su važne korake za sprečavanje i borbu protiv određenih aspekata CVAW u posljednjih pet godina.⁶⁷

Na primjer, u **Francuskoj** je internetsko zlostavljanje žena i djevojaka uvedeno kao novo kazneno djelo. U **Sloveniji i Poljskoj** zakonodavstvo kriminalizira i *offline* i *online* oblike uhođenja. Dok je **Italija** uvela novo kazneno djelo, protuzakonito širenje seksualnoeksplicitnih slika i videozapisa, **Austrija** je usvojila internetski paket koji nudi nove alate za rješavanje govora mržnje. U **Estoniji** je osnovana policijska jedinica 'web policajca' koja je specijalizirana za rješavanje govora mržnje i uznemiravanja na internetu, dok u Irskoj Prijedlog zakona o uznemiravanju, štetnoj komunikaciji i srodnim prijestupima iz 2021. kriminalizira sve oblike dijeljenja intimnih sadržaja bez pristanka, s kaznama od 10 godina zatvora.⁶⁸ Izvan EU-a, Ujedinjeno Kraljevstvo je nedavno usvojilo nove inicijative za kriminalizaciju cyberflashinga i općenito ilegalnog sadržaja na internetu putem Zakona o *online* sigurnosti, koji je dobio kraljevsku suglasnost 2023. godine.⁶⁹

KLJUČNI IZAZOVI

Identificirani su sljedeći izazovi:

- **Nedostatak svijesti i podcjenjivanje** ozbiljnosti CVAW-a glavni su problemi koji pridonose **nedovoljnom prijavljivanju** incidenata.
- Na međunarodnoj razini i razini EU-a još uvijek **ne postoji usklađena definicija CVAW-a**. Kao rezultat toga, **zakonske i statističke definicije kibernetičkog nasilja se uvelike razlikuju** među zemljama i organizacijama. Štoviše, većina definicija je **rodno neutralna i ne priznaje veze između online i offline nasilja**.
- Uzimajući u obzir brzi razvoj tehnologije, **pravni okviri o CVAW-u imaju tendenciju da vrlo brzo zastare**.
- **Nedostatak podataka o CVAW-u** pogoršava činjenica da postojeći **podaci često nisu raščlanjeni** prema spolu, dobi, odnosu između žrtve i počinitelja, invaliditetu ili drugim relevantnim čimbenicima.
- **Nedovoljna zastupljenost žena u ICT sektoru pridonosi nedostatku rodne dimenzije u ICT proizvodima**, uključujući *online* igrice i platforme za virtualnu stvarnost, gdje CVAW raste.
- Postoji **malo svijesti o CVAW-u i njegovim različitim manifestacijama među relevantnim akterima**, uključujući suce, tužitelje, policiju, zdravstvene radnike i edukatore, kojima **nedostaje dovoljno obuke i specijalističke stručnosti**.
- **Društveni mediji i internetske platforme ne djeluju uvijek učinkovito** na uklanjanje nezakonitog i štetnog sadržaja. **Sustavi za prijavu pritužbi** na internetskim platformama nisu uvijek prilagođeni korisniku, što rezultira time da žrtve ne znaju kome se mogu obratiti za podršku.

DOBRE PRAKSE ZA RJEŠAVANJE CVAW-A

Različite dobre prakse identificirane su unutar i izvan EU; potonje su kategorizirane na temelju njihovog opsega i fokusa. Po jedan primjer za svaku praksu naveden je u nastavku:

► **Izgradnja kapaciteta:** u Sloveniji su organizirani seminari i treninzi za policijske službenike i suce s ciljem jačanja njihovih kapaciteta za istraživanje i kazneni progon digitalne dimenzije nasilja nad djevojčicama i ženama. Priručnik sa smjernicama o tome kako postupati u slučajevima CVAW-a također je usvojen i distribuiran svim slovenskim policijskim postajama i upravama, tužiteljima i sudovima.⁷⁰

► **Uključivanje nacionalnih institucija za ljudska prava:** nacionalne institucije za ljudska prava igraju važnu ulogu u borbi protiv CVAW-a, osobito kada im njihov mandat dopušta da istražuju slučajeve internetskog govora mržnje. U Belgiji je Institut za jednakost između žena i muškaraca podnio kaznenu prijavu protiv platforme društvenih medija jer je odbila ukloniti intimne slike bez pristanka.⁷¹

► **Prevenција:** Istraživanje⁷² koje su financirali Istraživačko vijeće za društvene i humanističke znanosti (SSHRC) i Canadian Heritage, otkriva kako osnaživanje mladih pomoću digitalne agencije može biti snaga protiv rastuće plime dezinformacija koju potiču 'deepfake' i tehnologije umjetne inteligencije. Studija se usredotočila na to kako mladi percipiraju utjecaj 'deepfakeova'

i istražila je njihovu sposobnost i spremnost da se učinkovito suprotstave dezinformacijama.

► **Uključivanje osoba koje su preživjele nasilje:** Koalicija za zaustavljanje seksualnog nasilja utemeljenog na slikama na internetu,⁷³ okuplja globalnu mrežu vođa kako bi se ubrzao globalni odgovor na *online* seksualno nasilje kroz zajedničke inicijative za zagovaranje, politiku, tehnologiju i usluge preživjelima. Koalicija pojedinke i pojedince koji iz prve ruke znaju o seksualnom nasilju utemeljenom na slikama naziva "stručnjacima za proživljeno iskustvo". Koalicija daje glas preživjelima i njihovim iskustvima.

► **Telefonske linije za pomoć:** „Access Now“ telefonska linija za digitalnu sigurnost pomaže ženama u riziku od kibernetičkog nasilja da poboljšaju svoje prakse digitalne sigurnosti i pruža hitnu pomoć napadnutim ženama. Telefonska linija za digitalnu sigurnost koja radi 24 sata dnevno nudi izravnu tehničku pomoć i savjete u stvarnom vremenu skupinama civilnog društva i aktivistima, medijskim organizacijama, novinarima i blogerima te braniteljima ljudskih prava.

► **Borba protiv cyber-seksizma i internetskog govora mržnje:** #StopFisha⁷⁴ je francuska feministička nevladina organizacija koja ima za cilj borbu protiv cyber-seksizma. Nastao je kao podrška žrtvama i kao upozorenje za osudu cyber-seksizma tijekom pandemije covid-19. Kako je pokret nastavio rasti, #StopFisha postala je nevladina organizacija koja se sada bavi svim oblicima seksističkog i seksualnog kibernetičkog nasilja.

► **Specijalizirane usluge podrške:** U nekoliko zemalja uvode se specijalizirane jedinice za provođenje zakona s dubinskim znanjem o CVAW-u, kako bi se osigurale učinkovite i brze policijske istrage i podrška žrtvama. Specijalizirane jedinice za provođenje zakona sve su češće u Latinskoj Americi. Na primjer, savezna policija Meksika ima forenzički odjel odgovoran za istragu kibernetičkih zločina, uključujući *online*, kibernetičko nasilje nad ženama i djevojkama. Isto tako, Nacionalna policija Kolumbije ima sličan policijski centar za kibernetiku, a savezna policija u Brazilu uključuje Ured za suzbijanje kibernetičkog kriminala.⁷⁵

► **Uklanjanje štetnog sadržaja:** UK Revenge Porn Helpline (RPH) pomaže spriječiti da pojedinci i pojedinke postanu žrtve zloupotrebe intimnih slika bez pristanka. Od svog osnutka, RPH je podržao tisuće žrtava, sa stopom uklanjanja od preko 90%, uspješno uklonivši preko 200.000 pojedinačnih intimnih slika bez pristanka s interneta.⁷⁶

PREPORUKE

Sljedeće preporuke formulirane su na temelju detaljnog istraživanja, pregleda pravnih i političkih dokumenata i savjetovanja s dionicima. Dok se opće preporuke odnose na sve dionike u području CVAW-a, posebne preporuke izrađene su za institucije EU-a i države članice.

OPĆE PREPORUKE

Oснаživanje preživjelih: Slušanje perspektiva žena koje su preživjele nasilje je ključno, kao i njihovo uključivanje u razvoj i provedbu programa, politika i pružanja usluga vezano za CVAW. Preživjele žene često kao žrtve doživljavaju okrivljavanje, dok nije odgovornost žena spriječiti kibernetičko nasilje. Potreban je holistički pristup koji uključuje pravne alate za zaštitu žrtava i sprečavanje kibernetičkog nasilja te poziva velike tehnološke tvrtke da postupe u skladu sa svojim odgovornostima, kao i koordiniran odgovor za osporavanje seksizma i kulturnih normi kako bi se izbjeglo okrivljavanje žrtve.

Povećati sudjelovanje žena u tehnološkom sektoru: Najvažnije je osigurati sudjelovanje žena u dizajnu rodno osjetljivih proizvoda. To uključuje dizajn tehnologija na način da žene nisu seksualizirane i sigurne i dostupne mehanizme za prijavu i lako dostupan pristup podršci.

Ojačati suradnju s više dionika: Ojačati suradnju između širokog spektra dionika (dionici iz EU-a,

države članice, tehnološki sektor, civilno društvo, osobe koje su preživjele CVAW, nacionalne institucije za ljudska prava, organizacije za prava žena itd.) kako bi se učinkovito pozabavili CVAW-om kroz ključna partnerstva a koordiniranim djelovanjem izbjegla bi se trenutna preklapanja i praznine u djelovanju. Bitna je stalna razmjena znanja i suradnja među ključnim akterima, uključujući učenje od zemalja s naprednijim sustavima za rješavanje CVAW-a.

Osigurati da tehnološki sektor, posebno društveni mediji i internetske platforme, ispunjavaju svoje obveze: Društveni mediji i internetske platforme moraju se smatrati odgovornima u borbi protiv CVAW-a. Tehnološki sektor bi trebao proaktivno, brzo i učinkovito nadzirati i uklanjati govor mržnje po osnovu spola, seksističke i mizoginne sadržaje i druge oblike CVAW-a. Također bi trebao poboljšati suradnju s tijelima za provođenje zakona kako bi se na odgovarajući način pozabavili slučajevima CVAW-a. Štoviše, trebali bi osigurati učinkovite resurse za korisnike da prepoznaju i interveniraju protiv zlostavljanja na internetu. Ukra-

tko, povećana transparentnost i odgovornost, brže uklanjanje nezakonitog sadržaja, sigurnost po dizajnu i prevencija potrebni su od tehnoloških tvrtki, *online* platformi i društvenih medija, uključujući pornografske platforme.

Pristup pornografiji u kontinuitetu nasilja nad ženama: EWL osuđuje posao s pornografijom i naglašava enormne financijske profite koje ostvaruje pornografska industrija, u suučesništvu s poslovima prostitucije. EWL zagovara da EU i države članice poduzmu mjere kako bi se osiguralo da pornografija bude prepoznata kao oblik nasilja nad ženama.

PREPORUKE ZA INSTITUCIJE EU-A

Uskladiti definicije i kategorije CVAW-a na razini EU-a i među institucijama EU-a kako bi se riješile postojeće razlike u nacionalnim pravnim sustavima koje ometaju učinkovitu zaštitu i kazneni progon te negativno utječu na prikupljanje podataka. Do danas je jedini pokušaj usklađivanja pravnih i statističkih definicija CVAW-a izveo EIGE.⁷⁷ Definicije EIGE-a trebale bi usvojiti sve institucije EU-a.

Razviti smjernice i pokazatelje za prikupljanje podataka o CVAW-u: EU bi trebala razviti jasne smjernice i pokazatelje koji će poduprijeti države članice u njihovim nastojanjima da prikupe podatke o CVAW-u, kao što trenutno radi EIGE.

Poboljšati Direktivu o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u budućnosti i proširiti njezin opseg: Općenito, Direktiva se može smatrati vrijednim instrumentom za zaštitu žena od glavnih oblika nasilja nad ženama. Međutim, trebalo bi učiniti neka poboljšanja u kontekstu

budućih ažuriranja Direktive. S obzirom na povezanost kibernetičkog nasilja i silovanja, silovanje kao seks bez slobodnog pristanka treba uključiti u tekst. Upućivanja na namjernost ponašanja i na "ozbiljnu štetu" trebalo bi eliminirati jer nameću težak teret dokazivanja žrtvi. Proizvodnja i širenje pornografskog materijala koji prikazuje činode seksualnog nasilja treba uključiti u reviziju Direktive jer je to oblik seksualnog iskorištavanja. Opseg kaznenog djela trebao bi se proširiti na sve oblike seksualnog zlostavljanja temeljenog na slikama, uključujući pornografiju.

Ažurirati postojeće zakonodavstvo EU-a kako bi se pozabavilo rodnom prirodom kibernetičkog nasilja: Direktivu o pravima žrtava treba ažurirati s ciljem uključivanja članaka koji su posebno posvećeni životopisu i njegovoj rodnoj dimenziji. Okvirnu odluku iz 2008. o borbi protiv određenih oblika i izraza rasizma i ksenofobije također treba revidirati kako bi se uključila referenca na govor mržnje prema spolu putem ICT sredstava.

Učinkovito provoditi Akt o digitalnim uslugama (DSA): Europska komisija ima provedbene i istražne ovlasti u vezi s obvezama po DSA-u. Najvažnije je da Komisija učinkovito provodi te ovlasti (uključujući izricanje novčanih kazni), u suradnji s nacionalnim koordinatorima digitalnih usluga, kako bi se zajamčilo da internetske platforme i posredničke službe ispunjavaju svoje obveze u skladu s DSA.

Uključiti reference na CVAW u Akt o umjetnoj inteligenciji: U svjetlu širenja seksualnih digitalnih krivotvorina ('*deepfakes*') i drugih oblika nasilja nad ženama putem umjetne inteligencije, hitno se preporučuje da se buduća ažuriranja Akta o

Sve u svemu, potrebna je kulturološka sustavna promjena kako bi se uhvatilo u koštac s nasiljem nad ženama iz rodne i intersekcijske perspektive te obuhvatio kontinuitet nasilja.

umjetnoj inteligenciji bave kibernetičkim nasiljem kroz sveobuhvatan rodno- osjetljiv pristup.

Izdavati redovite smjernice o novim oblicima CVAW-a: S obzirom na porast oblika CVAW-a koje omogućuje umjetna inteligencija i nesposobnost pravnih/političkih okvira da drže korak s novim razvojem ICT-a, EU bi trebala redovito izdavati smjernice o tome kako se uhvatiti u koštac s najnovijim oblicima CVAW-a na učinkovit način.

PREPORUKE ZA DRŽAVE ČLANICE

Uskladiti nacionalne definicije CVAW-a s usklađenim rodno osjetljivim definicijama EU-a: države članice trebaju uključiti usklađene definicije EU-a i kategorije CVAW-a u svoje zakonske i političke okvire, kao i u svoje statističke sustave/sustave prikupljanja podataka kako bi osigurale prikupljanje usporedivih podataka u svim zemljama.

Redovito prikupljati kvalitetne o CVAW-u: U skladu s člankom 11. Istanbulske konvencije i člankom 44. Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama, države članice trebale bi prikupljati podatke dobre kvalitete o CVAW-u, koji su usporedivi i raščlanjeni, slijedeći smjernice EIGE-a.

Ratificirati i provesti Istanbulsku konvenciju: Konvencija je ključni instrument za zaštitu svih

žena od svih oblika nasilja uključujući CVAW, stoga je važno da je u potpunosti provedu sve države članice. Štoviše, u skladu s Preporukom GREVIO-a br. 1, države članice trebale bi osigurati prepoznavanje digitalne dimenzije nasilja nad ženama u nacionalnim strategijama, programima i akcijskim planovima protiv nasilja nad ženama kao dio holističkog odgovora na sve oblike nasilja.

Ojačati prevenciju u širem smislu: Najvažnije je uhvatiti se u koštac s rodnom stereotipima i društvenim normama na široj društvenoj razini, uključujući osnaživanje žena. Države članice bi trebale podići svijest među svim stručnjacima o manifestacijama i posljedicama CVAW-a.

Prevencija i podizanje svijesti o CVAW-u također bi trebali biti integrirani u školske obrazovne programe od rane dobi i za dječake i za djevojčice.⁷⁸ Štoviše, kao što preporučuje EWL u svom izvješću,⁷⁹ provoditi obvezno obrazovanje o odnosima i seksualnosti iz feminističke perspektive je najvažnije.

Edukacija muškaraca i dječaka o oblicima, težini i posljedicama CVAW-a također je ključna. Sve u svemu, potrebna je kulturološka sustavna promjena kako bi se uhvatilo u koštac s nasiljem nad ženama iz rodne i intersekcijske perspektive te obuhvatio kontinuitet nasilja.

Kriminalizirati CVAW u skladu s Direktivom o suzbijanju nasilja nad ženama: Preporučuje se da države članice kriminaliziraju glavne oblike CVAW-a u skladu s člancima 5. do 8. Direktive o suzbijanju nasilja nad ženama i drže zakonodavstvo u koraku s razvojem tehnologije. Države članice bi tijekom faze prijenosa trebale ići dalje od minimalnih standarda zaštite utvrđenih Direktivom.

Učinkovito nadzirati i provoditi usklađenost s DSA-om: Neophodno je da nacionalni koordinatori digitalnih usluga učinkovito prate i provode usklađenost s DSA-om. To uključuje izricanje novčanih kazni i, u posebno ozbiljnim slučajevima, ograničavanje pristupa korisnika usluzi.

Osigurati odgovornost: Zakoni i politike država članica trebali bi osigurati odgovornost počinitelja i odgovornost tehnološkog sektora, uključujući u slučaju prekograničnih djela životopisa. Učinkovita provedba pravnog okvira za CVAW je ključna.

Poboljšati pristup žrtava pravnim lijekovima: Važno je zajamčiti lako dostupne i sigurne mehanizme prijavljivanja na mreži i izvan nje, omogućujući ženama da prijave kibernetičko nasilje. Informacije o pravnim putevima i drugim pravnim lijekovima trebaju biti lako dostupne žrtvama CVAW.

Pružati specijalizirane usluge podrške: Neophodno je ojačati kapacitete pružatelja usluga iz različitih sektora kako bi odgovorili na jedinstvenu prirodu CVAW-a i potrebe onih koje su preživjele nasilje. Specijalizirana podrška usmjerena na preživjele, s ICT ekspertizom, trebala bi

se osigurati odgovarajućim financiranjem i resursima. Osigurati obveznu i kontinuiranu edukaciju i obuku za sve relevantne stručnjake kako bi ih opremili znanjem o digitalnim oblicima nasilja nad ženama, koja bi omogućila da daju odgovore ženama bez izazivanja sekundarne viktimizacije i ponovne traumatizacije.

KRAJNJE BILJEŠKE

¹EIGE (2022), Borba protiv kibernetičkog nasilja nad ženama. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

²Europski ženski lobi (EWL) (2017), #HerNetHerRights, Mapiranje stanja internetskog nasilja nad ženama i djevojčicama u Europi <https://www.womenlobby.org/Read-and-share-HerNetHerRights-Resource-Pack-Report>

³Služba Europskog parlamenta za usluge parlamentarnih istraživanja (EPRS) (2021), Suzbijanje rodnog utemeljenog nasilja: Kibernetičko nasilje. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

⁴EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁵UN Women (2023), Ubrzavanje napora u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama uzrokovanog putem interneta i tehnologijom. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

⁶Ibid

⁷Zaklada World Wide Web Foundation (2021.), *Online rodno - uvjetovano nasilje i zlostavljanje: Konzultacijsko informiranje*. <https://uploads-ssl>.

webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bb-feb8836d512947_OGBV_ConsultationBriefing.pdf

⁸European Commission, Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men (2020), Opinion on combatting *online* violence against women, Brussels. https://commission.europa.eu/document/download/eae53eb9-ca88-4fc0-8a6e-51e771c96f68_en?filename=opinion_online_violence_against_women_2020_en.pdf

⁹Profesorica Liz Kelly prva je uspostavila koncept 'kontinuum nasilja' u svojoj knjizi 'Preživjeti seksualno nasilje' (1. izdanje). (1988).

¹⁰Služba Europskog parlamenta za usluge parlamentarnih istraživanja (EPRS) (2021), Suzbijanje rodnog utemeljenog nasilja: Kibernetičko nasilje. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

¹¹UN Women (2023), Ubrzavanje napora u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama koje je omogućeno putem interneta i tehnologijom. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

¹²Ibid

¹³The Economist Intelligence Unit (2021), Mjerenje

prevalencije internetskog nasilja nad ženama. <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>. Anketa je provedena u 45 zemalja (uzorak od 100 odgovora za svaku zemlju).

¹⁴Pojam '*deepfakes*' spoj je 'deep-learninga' (odnosi se na metodu umjetne inteligencije) i 'lažnjaka'; potonji je ušao u javni žargon 2017. kada je počinitelj upotrijebio to ime na web stranici Reddit za pozivanje na slike i videozapise kojima je manipulirao AI kako bi umetnuo lica slavni žena u pornografske videozapise bez njihova pristanka. S obzirom na to da je riječ skovao počinitelj, kako bi bolje odražavao perspektivu žrtve i feministkinje, EWL radije koristi termin 'seksualne digitalne krivotvorine' kako je predložila Mary Anne Franks, profesorica na Pravnom fakultetu Sveučilišta George Washington i predsjednica i direktorica za zakonodavnu i tehničku politiku Cyber Civil Rights Initiative, neprofitne organizacije posvećene borbi protiv *online* zlostavljanja i diskriminacije. Međutim, radi jasnoće i poštovanja izvornog izvora informacija, u nekim smo slučajevima u ovom izvješću zadržali referencu na '*deepfakes*' u zagradama

¹⁵Služba Europskog parlamenta za usluge parlamentarnih istraživanja (EPRS) (2021), Borba protiv deepfakea u europskoj politici. Studija se odnosi na "deepfeakove bez pristanka", no EWL radije koristi izraz "seksualne digitalne krivotvorine". [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

¹⁶Svjetski ekonomski forum (2024.), Izvješće o globalnom riziku 2024. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf

¹⁷Služba Europskog parlamenta za usluge parlamentarnih istraživanja (EPRS) (2021) Borba protiv deepfakea u europskoj politici,

¹⁸Patrini, Georgio (2019), Mapping the Deepfake Landscape. Sensity. The report refers to 'material depicting pornography', however the EWL prefers to refer to 'material depicting nudity or sexually explicit activities'. <https://giorgiop.github.io/posts/2018/03/17/mapping-the-deepfake-landscape/>

¹⁹Ibid

²⁰European Parliament Research Service (EPRS) (2021), Tackling *deepfakes* in European policy. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

²¹Monash Lens (2022.), Seksualni napad u metaverzumu dio je većeg problema. <https://lens.monash.edu/@politics-society/2022/07/22/1384871/sexual-assault-in-the-metaverse-theres-nothing-virtual-about-it>

²²Informacije dao predstavnik DG komunikacijes javnošću (razgovor obavljen 16.02.2024)

²³Rothermel, A.-K. (2023), Uloga mizoginije utemeljene na dokazima u antifeminističkim *online* zajednicama 'manosfere'. Big Data & Society, 10(1). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20539517221145671>

²⁴Baron & Straus (1984), u Mary Anne Layden. Pornografija i nasilje: novi pogled na istraživanje, 2009. https://www.socialcostsofpornography.com/Layden_Pornography_and_Violence.pdf

²⁵UN Women (2023.), Ubrzavanje napora u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama uzrokovanog internetom i tehnologijom.

https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf

²⁶Hicks, J. (2021), Globalni dokazi o prevalenciji i utjecaju rodno uvjetovanog nasilja na internetu (OGBV).

²⁷The Economist Intelligence Unit (2021), Mjerenje prevalencije internetskog nasilja nad ženama. <https://onlineviolencewomen.eiu.com/> Anketa je provedena u 45 zemalja (uzorak od 100 odgovora za svaku zemlju). https://opendocs.ids.ac.uk/articles/report/Global_Evidence_on_the_Prevalence_and_Impact_of_Online_Gender-based_Violence_OGBV_/26428096?file=48181987

²⁸FRA (Agencija Europske unije za temeljna prava) (2014.), Nasilje nad ženama: istraživanje na razini cijele EU – Izvješće o glavnim rezultatima, Ured za publikacije Europske unije, Luksemburg. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

²⁹FRA (2021), Kriminal, sigurnost i prava žrtava – Anketa o temeljnim pravima. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

³⁰HateAid (2021), Bezgranična mržnja na internetu – dramatična situacija diljem Europe. https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf

³¹Ibid

³²Bumble (2023), Bumble podupire zakon o zabrani Cyberflashinga u 27 zemalja. <https://bumble.com/en/the-buzz/bumble-backs-law-to-ban-cyberflashing-27-countries-eu-europe>

³³Ipsos (2021), Francuzi i internetsko uznemiravanje Razmjeri fenomena, posljedice, zabrinutosti i unaprijed stvorene ideje. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-12/Enquete%20Ipsos-Meetic.pdf>

³⁴FRA (2023), Trenutačni izazovi moderiranja *online* sadržaja u otkrivanju govora mržnje. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-online-content-moderation_en.pdf

³⁵Pew Research Centre, (2021), Stanje internetskog uznemiravanja. <https://www.pewresearch.org/internet/2021/01/13/the-state-of-online-harassment/>

³⁶GREVIO (2021), Opća preporuka br. 1 o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama, Vijeće Europe, Strasbourg <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

³⁷Globalno partnerstvo (2023.), Tehnološki potpomognuto rodno uvjetovano nasilje: Preliminarna analiza krajolika. <https://www.gov.uk/government/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-preliminary-landscape-analysis>

³⁸UNESCO (2020), Nasilje na internetu nad novinarkama: globalna slika učestalosti i učinaka. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375136>

³⁹Ibid.

⁴⁰Henry, N., McGlynn, C. et. Al (2020), Seksualno zlostavljanje temeljeno na slikama, studija o uzrocima i posljedicama golih ili seksualnih slika bez pristanka. <https://www.routledge.com/Image-based-Sexual-Abuse-A-Study-on-the-Causes-and-Consequences-of-Non-consensual-Nude-or-Sexual-Imagery/Henry-McGlynn-Flynn-Johnson-Powell-Scott/p/book/9780367524401>

⁴¹UN Expert Group (2023), Tehnološki potpomognuto nasilje nad ženama: prema zajedničkoj definiciji Izvješće sa sastanka Stručne skupine 15. i 16. studenog 2022., New York, SAD. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/03/expert-group-meeting-report-technology-facilitated-violence-against-women>

⁴²Fond Ujedinjenih naroda za stanovništvo (UNFPA) (2021.), Učiniti sve prostore sigurnima Tehnološki omogućeno rodno uvjetovano nasilje. <https://www.unfpa.org/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-making-all-spaces-safe>

⁴³Ibid.

⁴⁴Europski forum liberala (2021), Nasilje nad ženama u europskoj politici https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2022/01/violence-against-women-in-european-politics_final.pdf

⁴⁵Posetti, J., et AL. (2021). Jeza: Globalni trendovi u *online* nasilju nad novinarkama. UNESCO-ov dokument za raspravu o istraživanju. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223/PDF/377223eng.pdf.multi>

⁴⁶Vijeće Europe , Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>

⁴⁷Europski parlament (2023), Pristupanje EU Istanbulskoj konvenciji, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA\(2023\)739323_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA(2023)739323_EN.pdf)

⁴⁸Bulgarska, Češka, Mađarska, Litva and Slovačka.

⁴⁹GREVIO (2021), Opća preporuka br. 1 o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama, Vijeće Europe, Strasbourg. <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁵⁰EU Direktiva 2024/1385 o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401385

⁵¹Vijeće Europske unije (2024.), Nasilje nad ženama: Vijeće i Europski parlament postigli dogovor o pravu EU-a. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>

⁵²Rigotti, C. and Al. (2023), Prema kaznenom pravu EU-a o nasilju nad ženama: ambicije i ograničenja prijedloga Komisije za kriminalizaciju seksualnog zlostavljanja temeljenog na slikama. Objavljeno u: New Journal of European Criminal Law. <https://cris.vub.be/ws/portalfiles/portal/92354738/20322844221140713.pdf>

⁵³EWL (2023), Prioriteti za trijaloge: Silovanje se mora smatrati kaznenim djelom prema Direktivi o nasilju nad ženama. <https://www.womenlobby.org/EWL-Priorities-for-the-interinstitutional-negotiations?lang=en>

⁵⁴Ibid.

⁵⁵Ibid.

⁵⁶Uredba (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni Direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

⁵⁷Professor Clare McGlynn (2022), Seksualno zlostavljanje temeljeno na slikama, pornografske platforme i Zakon o digitalnim uslugama. <https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/ImageBasedAbuse-and-DSA-Expert-Opinion-McGlynn-and-Woods-17-Jan-2022.pdf>

⁵⁸Ove potkategorije odgovaraju oblicima životopisa koje korisnici mogu prijaviti kao što su: internetsko uhođenje, internetsko uznemiravanje, slanje neželjenih seksualnih sadržaja putem interneta, mržnja, slike bez pristanka itd.

⁵⁹Europska komisija (2023), Komisija na temelju Akta o digitalnim uslugama imenuje drugi skup vrlo velikih internetskih platformi . https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-designates-second-set-very-large-online-platforms-under-digital-services-actTXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A277%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG

⁶⁰Uredba (EU) 2024/1689 o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji (Akt o umjetnoj inteligenciji). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

⁶¹Razgovor s predstavnikom DG Connect obavljen 16.02.2024.

⁶²Direktiva 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

⁶³Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>

⁶⁴Ibid.

⁶⁵Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

⁶⁶EIGE (Europski institut za rodnu

ravnopravnost) (2022.), Borba protiv cyber nasilja nad ženama i djevojkama, Vilnius.

⁶⁷Vijeće Europe (2022.), Nema mjesta za nasilje nad ženama i djevojkama u digitalnom svijetu. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/no-space-for-violence-against-women-and-girls-in-the-digital-world>

⁶⁸Panorama Global (2023), NISAM DALA PRISTANAK: Globalno izvješće o seksualnom zlostavljanju temeljenom na slikama, pripremio: Inicijativa za seksualno zlostavljanje temeljeno na slikama. <https://assets-global.website-files.>

⁶⁹Parlament Ujedinjenog Kraljevstva, Knjižnica Donjeg doma, Prijedlog zakona o sigurnosti na internetu: napredak u usvajanju prijedloga. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9579/>

⁷⁰Vijeće Europe (2022), Digitalna dimenzija nasilja nad ženama adresirana od strane sedam mehanizama EDVAW platforme. <https://rm.coe.int/thematic-report-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women-as-/1680a933ae>

⁷¹Institut za ravnopravnost žena i muškaraca, Kaznena prijava protiv Twittera zbog distribucije intimnih slika bez pristanka | Institut za ravnopravnost žena i muškaraca. https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/plainte_au_penal_contre_twitter_pour_la_distribution_non_consensuelle_dimages_

⁷²Naffi, N. et Al. (2023), Osnaživanje mladih za borbu protiv zlonamjernih „deepfake“ zlouporaba i dezinformacija: iskustveno i reflektivno iskustvo učenja utemeljeno

na teoriji osobnog konstruktiva, časopis za konstruktivističku psihologiju. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10720537.2023.2294314>

⁷³Panorama Global, The Reclaim Coalition. Posljednji pristup u svibnju 2024. <https://www.panoramaglobal.org/reclaim>

⁷⁴Inach, #StopFisha. Posljednji pristup u svibnju 2024. <https://www.inach.net/stopfisha/#::~text=Created%20in%20April%202020%20during%20the%20quarantine%2C%20the-given%20to%20the%20practice%20of%20disseminating%20intimate%20content.>

⁷⁵Vijeće Europe (2022), Digitalna dimenzija nasilja nad ženama adresirana od strane sedam mehanizama EDVAW platforme. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/edvaw-platform>

⁷⁶StopNCII, O nama. Posljednji pristup u svibnju 2024. <https://stopncii.org/about-us/>

⁷⁷EIGE (2022), Combating cyber violence against women and girls. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁷⁸Važnost prevencije naglasili su svi konzultirani dionici (vidi Dodatak II. cjelovitog izvješća).

⁷⁹EWL (2020), Feministička seksualna edukacija https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/lef_sexeduc_web.pdf